

Produktivitetskommissjonen
Pb. 8008 Dep
0030 Oslo

Vår dato 11.12.2014
Deres dato
Vår referanse IHY
Deres referanse

Innspill til Produktivitetskommissjonen om produktiviteten i universitets- og høyskolesektoren

Kompetansebehov

- NHOs årskonferanse "Læringslivet" fokuserte på en av de største utfordringene ved vårt utdanningssystem:

Vi har et høyere utdanningssystem som ikke leverer godt nok den kompetansen næringslivet og arbeidslivet for øvrig trenger.

- I april i år lanserte vi NHOs kompetansebarometer for 2014. Resultatene viser følgende:
 - Hele 6 av 10 NHO-bedrifter har i dag et udekket kompetansebehov.
 - Kompetansebarometeret viser også hvor alvorlige konsekvenser dette kompetansegapet får i form av svekket verdiskaping.
 - Det er urovekkende at vi er et av de landene i den industrialiserte verden som utdanner færrest realister.
- Hvordan vi dimensjonerer utdanningen i dag, bestemmer i stor grad fremtidens arbeidsliv. Det handler om hvilket samfunn vi vil ha om 20 eller 40 år.
- NHO mener vi trenger en bedre matching av tilbud og etterspørsel av kandidater fra høyere utdanning enn i dag. Det vil gjøre at utdanningen kan brukes mer direkte i jobb uten at bedriftene må bruke unødige ressurser på ekstra opplæringstiltak. Det vil også medføre at den enkelte forbrukt sin kompetanse i så stor grad som mulig. Det vil også gjøre at kandidatene står sterkere hvis arbeidsmarkedet skulle bli vesentlig dårligere enn i dag.

Dimensjonering av høyere utdanning

NHO har tatt til orde for bedre *styring av utdanningsstrømmene* i høyere utdanning. Det er god grunn til å gå kritisk gjennom antall læresteder og studieprogrammer.

- I tillegg må organisering og arbeidsdeling mellom universiteter, høyskoler og fagskoler gjennomgås. Det er positivt at kunnskapsministeren har hatt møter med sektoren angående hvilken struktur vi skal ha i norsk høyere utdanning.
- Vi må blant annet få et eksamenssystem som sikrer at lik karakter betyr lik kvalitet uansett hvor utdanningen er tatt. Ikke minst i lærerutdanningen har det vært svært sprikende praksis.
- NHO er derfor svært positive til at Regjeringen skal gjøre et pilotforsøk i 2015 med nasjonale deleksamener i lærer-, sykepleie- og revisjonsutdanninger. Det vil gi mer kunnskap om hvilket nivå studentene ved det enkelte lærested ligger på.
- Kvaliteten og relevansen på utdanningen foregår ved våre universiteter og høyskoler, er helt avgjørende for næringslivets nåværende og fremtidige konkurranseevne.

Etter NHOs oppfatning står vi overfor utfordringer når det gjelder *kvalitet i utdanningen* – dette henger tett sammen med ressursene som settes inn i utdanningen.

- Det er en krevende øvelse å finne måleparametere for kvalitet. NHO forventer likevel at stortingsmeldingen om struktur bruker kvalitet som styrende prinsipp når strukturen i UH-sektoren nå skal gjennomgås
- For NHO er kvalitet i all utdanning en viktig ambisjon. Skal det norske utdanningssystemet kunne måles på kvalitet, må det foreligge klare kvalitetskriterier
- En forutsetning for at våre medlemsbedrifter skal få den kompetansen de trenger med riktig kvalitet, er at metoder og instrumenter for å måle og sammenlikne kvaliteten på læresteder og studieprogrammer blir benyttet
- Vektleggingen av læringsutbytte som bærende prinsipp for metodebruk og organisering av utdanningsprogrammer gir større muligheter for utvikling av instrumenter for måling og sammenlikning

Det er også utfordringer knyttet til *strukturen i høyere utdanning*. Stadig flere læresteder vil drive med det samme, noe som svekker den faglige konsentrasjonen og arbeidsdelingen innenfor høyere utdanning.

- Problemet i dag er at alle universiteter og høyskoler gjennom dagens finansieringsordning blir drevet til «å drive med alt». Vi har i flere år sett en trend i retning av at institusjonene blir mer og mer like.
- Vi får stadig flere parallelle studietilbud, for eksempel innen økonomi og administrasjon. Derfor har NHO tatt til orde for sterkere nasjonal styring, primært gjennom finansieringssystemet.

- Vårt hovedpoeng er at hver institusjon må spesialisere seg innen områder hvor man har særlige forutsetninger for å lykkes. Dette må skje i nært samspill med lokalt arbeids- og næringsliv.
- Finansieringen av høyere utdanning slik det praktiseres i dag, har en rekke uheldige konsekvenser med hensyn til hvilke utdanningsprogrammer som tilbys.
- En alvorlig konsekvens er at institusjonene har sterke incitament for å opprette relativt sett billige studieprogrammer i for stort antall og på for mange steder.
- Realfagsrettede utdanninger, som krever kapitaltunge investeringer, opprettes ikke før de er fullfinansiert over statsbudsjettet. Dette fører til en utvikling av studieprogrammer som i for liten grad avspeiler behovene i næringslivet og arbeidslivet for øvrig.

Forenklet kan vi si at tilbudsstrukturen i norsk utdanning har vært dominert av:

- for sterk vektlegging av den enkelte elevs og students valg; for sterkt påvirket av moter og popularitetstrender, og ikke reelle behov i arbeidslivet
- et finansieringssystem som gir uttelling for antallet studenter, og ikke hvilke studier som velges
- en lite omstillingsdyktig utdanningssektor der tilbudsstrukturer sementeres gjennom tilsetning, læremidler, utstyr osv.
- en veiledningstjeneste med manglende kunnskap om næringslivet
- for lite samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet og dermed også en mangelfull realitetsorientering i løpet av skolegangen og studietiden

Bedre samarbeid mellom utdanning og næringsliv

- Vi må stille krav om at universiteter og høyskoler samarbeider bedre med næringslivet
- På oppdrag fra NHO har Nordisk Institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) undersøkt hvilke økonomiske virkemidler som kan tas i bruk for å skape et bærekraftig og systematisk samarbeid på sikt.
- På bakgrunn av rapporten mener NHO at det vil være interessant å se på følgende muligheter:
 - Innføring *utviklingskontrakter* mellom myndighetene og universitets- og høyskolesektoren.
 - *Ekspertgruppe-evalueringer* av samarbeid med næringslivet
 - *Finansiering av utdanningssamarbeid som del av klyngeprogrammer*

- *Nasjonale konkurranser om utdanningstilbud der samarbeid med næringslivet er del av vurderingskriteriene*

For ytterligere informasjon om forslagene, se NIFU Arbeidsnotat 16-2014:

<http://www.nifu.no/publications/1161903/>

Styring av universitet og høyskoler

Universiteter og høyskoler kan i dag velge om rektoren skal ansettes eller velges. De aller fleste har rektorvalg der ansatte og studenter stemmer over rektorkandidater hvert fjerde år. NHO mener det er på høy tid å endre reglene til lovfesting av at alle rektorer skal ansettes.

Argumenter for ansatt rektor er mange:

- Rektor skal tilbake til det kollegiet han eller hun leder, og det kan være et hinder for endringer som er nødvendige, men upopulære. Det kan være å spisse programtilbudet, fjerne studieprogrammer og stille høyere krav til kvalitet og relevans.
- Rektor og styreleder bør ikke være samme person. Sektoren står overfor en del viktige endringer, og da må vi ha en god styringsstruktur. Det er en veldig god kilde til legitimitet å være et utnevnt av et styre som representerer alle interessene rundt et universitet.
- En ansatt rektor vil gi mer enhetlig lederansvar, bedre administrasjon og styring og et tydeligere skille mellom roller.